

VARIOUS

KUINKA

MEISTÄ TULI

KIRJAILIJOITA

Various

Kuinka meistä tuli kirjailijoita

«Public Domain»

Various

Kuinka meistä tuli kirjailijoita / Various — «Public Domain»,

Содержание

HIUKKANEN KALEVALAN RUNOLLISUUDESTA	5
Selma Anttila. Kirjailijataipaleeltani	8
Kaarlo Atra	10
Minä Canth	12
Конец ознакомительного фрагмента.	20

Various

Kuinka meistä tuli kirjailijoita / Suomalaisten kirjailijoiden nuoruudenmuistelmia

HIUKKANEN KALEVALAN RUNOLLISUUDESTA

Luotettavimmat todistuskappaleet siitä, kuinka me kukin alotimme ja millaisia olivat ensi askelemme kirjallisella taipaleellamme, eivät luullakseni ole kirjailijain omat muistelmät, vaan ehkä enemmänkin näytteet hänen kirjailemisensa ensi tuloksista. Sellaisia kai olisi jokaisella vanhoissa kätköissään. Muutamia niistä löysin minäkin tuonoin eräältä vanhalta ullakolta, niiden joukossa erään ainekirjoitusvihkon jonkun lyseon ylemmän luokan ajalta. Tuossa vihkossa on muun muassa eräs n.s. "vapaa" aine, joka sellaisenaan julaistuna ehkä antanee jonkunlaisen käsityksen kyhääjänsä senaikuisista kirjallisista ihanteista ja hänen tyylistään, jotka senjälkeen oikeastaan tuskin ovat paljoakaan muuttuneet. Kirjailijaliiton julkaisun hyvää tarkoitusta edistääkseni pyydän paremman puutteessa jättää sen arv. Toimituksen käytettäväksi.

J. A.

Runollisuudella, niinkuin ylipään kirjallisuudella, on velvollisuutena yksinkertaisimmilla esimerkeillä elämästä ja luonnosta näyttää niiden loisto- ja varjopuolia. Se on silloin, kuten matematikikin, puhtainta ja sanommepa ylevintä, kun voi osoittaa suurimpia poikkeamattomia totuuksia kaikkein vähäisimmillä ja jokapäiväisimmillä keinoilla. Silloin se kohtaa kaiun jokaisen rinnassa, kun koskettaa aivan likeisimpiä ja tutuimpia kieliä elämämme soittokoneessa. Jos se poikkeaa tältä uralta ja joko ylenee Olympoon muka jumalallista kanteletta soittamaan taikka muuten menee teeskentelyyn, tuntuu se meistä vieraalta. Se ei enää viehätä eikä miellytä meitä, me emme voi seurata sen ääntä todellisuudessa ja joskus vain voimme hämärän kuvitusvoiman avulla saada siitä jotakin kuvaa eteemme. Näin ollen on jo runollisuus menettänyt lukijalle kaiken arvonsa, se jääpi unohduksiin ja kuolee kuin äitinsä rinnoilta temmattu imevä lapsi. Tällaiseen ilmassa häälyvään tilaan on runollisuus useinkin noussut, ja onpa välistä voinut ajaksi huikaista lukijoitaan, mutta esteettillisemmästi sivistyneiden arvostelua se ei ole koskaan voinut kestää, se on itse siitä huiennut. – Päin vastoin on taas semmoisten runomusten laita, jotka, niinkuin mainitsimme, ovat sopusoinnussa meissä itessämme vallitsevien aatteiden ja olojen kanssa, ja siten, itse juuri kohoamatta erittäin ylös, nostavat vastustamattomalla voimalla meidät ja aattemme korkeuksiin. Semmoiset runomukset ovat pysyneet ijäti uusina ja ihailtuina, ovatpa saavuttaneet klassillisuuden nimen. Ne ovat kuin itsestään syntyneitä, ei kenenkään tekemiä, niistä voi sanoa, että ne ovat syntyneet "jumalallisesta kipunasta", joka on runoilijan henkeä lämmittänyt. Tällöisten runomusten joukkoon on luettu maailman suurimpain yksityisten runoilijain (Runebergin y.m.) teokset ynnä myöskin muutamat kansanrunot. Viimemainituista Kalevalamme tuskin tarvitsee siirtyä muiden kuin Kreikkalaisten kansanrunojen edestä. Tämäkin esiintuo kaikkein runollisimmat ajatukset ja ihanimmat kuvat tavallisimmilla sanoilla, jokapäiväisimmät tapaukset näyttää se semmoisena kuin ne esiintyvät ja me ne olemme nähneet, tuomalla siinä kuitenkin esiin jonkin puolen, jota me emme ole huomanneet ja joka juuri sen vuoksi, että se ilmaantuu ikäänkuin uutena-vanhanatuttuna, viehättää meitä. Pienimmissäkin seikoissa löytää se jonkun kohdan, jota kannattaa ihailla, samalla kun se taas juhlalliset kohtaukset elämässä ja ylentävät ilmiöt luonnossa selittää sillä arvollisuudella kuin asia vaatii, ottaen molempia selittääkseen vertauksilla, jotka johtuvat asiasta ja likeltä kuuluvat siihen.

Näihin väitöksiin on Kalevalassa todistuksia joka sivulla, jopa joka säkeessäkin. Ei niitä siis tarvitse etsiä. Mistä kohti kirjan aukaisseekin, löytyy ja ilmaantuu todistuksia kyllin.

Tarkastelkaammepa esimerkiksi neljäntäkymmentä runoa.

Se kertoo ensin, kuinka Kalevalan uroot kulkeissaan sammon ryöstöön Pohjolaan joutuvat kosken niskaan. Ennenkuin he kumminkaan uskaltavat antautua kuohujen valtaan, kokee Lemminkäinen loihdemalla poistaa kosken vaaroja. Nämä Lemminkäisen sanat tahdon ottaa tarkastellakseni. Ensin kääntyy Lemminkäinen kosken itsensä puoleen sanoilla:

Heitä koski kuohuminen, vesi vankka vellominen.

Sitten puhuttelee hän kosken haltijoita kääntyen ensin "kosken tytön, kuohuneitin" puoleen näin:

Kosken tyttö, kuohuneiti, istuite kihokivelle, kihopaaelle paneite, sylin aaltoja
asetä, käsin kääri käppyröitä, kourin kuohuja kohenna, jott' ei riusko rinnoillemme
eikä päällemme päräjä.

Mikä hilpeä runollinen kuvaus noissa muutamissa sanoissa! Voiko löytyä kynää, joka taitavamasti kuvaisi tuommoisen hienon, suloisen olennon, kuin tässä on tehty! Kuka toinen näin muutamilla sanoilla asettaisi eteemme samallaisen, yhtä selvän kuvan kuin tässä näemme! Tässä vaaditaan heikkoa naisellista olentoa ei muilla aseilla kuin pehmeällä sylillään asettamaan vihaisen kosken kuohuja. Tässä on tuo kaikkivoipa sulous asetettu kaikkivoipaa voimaa vastaan. Naisen voima on syvästi ja oikein käsitetty. Kuka muu olisi vaatinut naista tuommoiseen vaaralliseen työhön kuin se, joka tietää, mikä voima naisella on, ja kuinka paljon sulous ja kauneus joka paikassa voi matkaan saada. Runo arvelee, että totta kai hilpeää hienohelmaa luonnonvoimienkin täytyy totella. Tässähän ilmautuu aivan sama käsitys kuin laulunkin voimasta. Silmiemme edessä kuvastaa aivan selvään, kun luemme "sylvn aaltoja aseta", kosken vaahtopäiden yli liukuva, vaahtonvalkeaan huntun puettu olento, me olemme näkevinämme huolekkaan, lempivän tytön, joka kokee eroittaa taistelevia vihamiehiä. Noissa kolmessa runosäkeessä "sylvn aaltoja aseta, käsin kääri käppyröitä, kourin kuohuja kohenna", sanoo Kalevalan runotar paljon enemmän kuin joku muu sadoilla sanoilla olisi saanut selvitetyksi. Tässä nähdään siis, kuinka taideniekka muutamilla luonnollisilla, mutta voimakkailla ja asiaan kuuluvilla sanoilla voi meitä viehättää ja saada kuvitusvoimamme hereille.

Vielä tahdon viitata lukijaa säkeeseen: käsin kääri käppyröitä

ja siinä kehoittaa tarkastamaan, mitä *käppyrä* tavallisessa kielessä ja mitä tässä merkitsee. — Onhan yhdellä sanalla sanottu sekä itse asia että sitä selvittävä vertaus, onhan tässä meillä vertaus, jota parempaa tuskin Homeroskaan olisi keksinyt. —

Puhuteltuaan ensin nuorta, viehättävää imeä, kuten keikari ainakin, kääntyy Lemminkäinen vielä asiansa varmuudeksi äidin suosiota saamaan. Hän huutaa avuksi "akkaa aaltojen alaista", Vellamo, näin:

Akka aaltojen alainen, vaimo kuohun korvallinen, nouse kourin kuohun
päälle, yskin aalloille ylene j.n.e.

Näissä sanoissa taas on sanottu paljo ja Kalevalan tarkalla luonnontotuudella. Kun näet nuorta tyttöolentoa pyydetään suloudellaan ja ikäänkuin lapsellisella viehättäväisyydellään hillitsemään kuohuja, on toisen arvokkaamman ja vanhemman naisen asia juuri ikänsä, arvonsa ja odottamattoman ilmaumisensa kautta vaikuttaa masentavasti noihin hurjapäisiin vintiöihin, kuohuihin. Kun luemme "yskin aalloille ylene", muistuu mieleemme Neptunon arvokas olento, niinkuin Virgilius kuvaa hänet, ylenevänä merestä, vakavalla vihallaan laineita laimentavana ja *quos ego'llaan* tuulosia säikäyttävänä. Tässä on siis yhtäpitäväisyyttä Virgilion käsityksen kanssa! Luulemmepa vielä lisäksi Suomalaisten Runotarten käsittäneen hurjain, valloilleen päässeiden poikain taivuttamisen paremmasti eli varsinkin monipuolisemmasti kuin Virgilion. —

Senjälkeen kääntyy Lemminkäinen puhuttelevaan kosken kiviä ja pyytää heitä "otsaansa alentamaan ja päälakeansa painamaan". Kuinka runollista ja asian mukaista tämäkin! Samoin

pyydetään Kivi-Kimmoa puraisimella puhkaisten kiviä aukaisemaan tietä kulkeville. Kuka muu olisi voinut mahdotonta ja satumaista näin uskottavassa muodossa esiintuoda! Ei sillä hyvä! Veden isännän pitää "kivet saattaa sammaliksi, hau'in vuoluiksi venonen", ettei venhe kovin kovasti kolahtaisi "mäkipäihin"! "Mäki-pää" on hyvä, erinomainen vertaus sekin!

Nyt luulisi jo kaikkien pyyntöjen olevan lopussa – mutta ei! Suomalaisen sitkeydellä mankuu Lemminkäinen yhä vielä uutta. Kun lukija on jo melkein tyydytetty eikä vaadi enempää, avaa oikea taiteilija vasta hänen silmäinsä eteen kauneimman lehden kuvakirjastaan. Sillä tavalla ihastuttaa hän sanomattomasti lukijaansa, silloin vasta hurmautuu tämä, kun näkee, että hän on ollut niin kokonansa viehättäjänsä vallassa, ettei ole voinut muuta kuin ehdottomasti seurata häntä ja ihastua hänen kanssaan. Mutta asiaan! Lemminkäinen sanoo:

Neiti kosken korvallinen, impi virran vierellinen, kehreäs utuinen lanka
utuisesta kuontalosta, veä lankasi ve'elle, sinerväsi lainehille, jota pitkin purren
juosta, tervarinnan teutella.

Käyhän Runotar tässä hiukan haaveksimaankin, mutta luonnollisesti ja viehättävästi tapahtuu sekin. Kuinka utumaisia, läpikuultavia ovatkin nuo säkeet! Kuinka hilpeän kevyt noissa ilmautuva aate ensi silmäyksessä on, kuinka syvä totuus piilee sen pohjalla tarkemmin katseltuna! Vieno nainenhan, turvallisuudessa istuva olento, ohjaa sydäimestä sydämeen kulkevalla, näkymättömällä, utuisella tunnetten siteellä maailman meluun menehtyvää miestä. – Kun tähän tapaan ajattelemme tätä kohtaa, ei se ole paljasta sanasotkua, ei paljasta runomittaa, mutta todellista runoutta, aatteiden ja muodon arvokasta sopusointua.

Vielä pyydetään Melatarta, peräsimen haltijaa, ja Ukkoa auttamaan kulkijoita kosken alla kohtaavien vaarojen sivutse. Viimemainittua puhutellussa sanotaan:

Piä miekalla pereä, *tuijota* tupettomalla.

Tuo "tuijota" on taas todistus lausumallemme väitteelle. Omituisen satuttava on se tähän paikkaan! Luulisi, ettei voisi "tuijottaa" muilla kuin silmillään, mutta runo on tahtonut tuolla yhdellä sanalla näyttää sekä perämiehen vaaraa ja vakavuutta, kun sanoo hänen peräisimellä tuijottavan.

Tällä lailla rukoilee Lemminkäinen onnellisesti alas päästäkseen "eikä puutu puinen pursi". Mahdotontapa se olisi ollut, sillä kuka ei hurmautuisi noin kauniista rukouksesta!

Mitä siis nyt siitä, mitä Kalevalan runollisuudesta olemme esittäneet, päätämme? Ymmärrämmekö, mimmoiseen runolajiin Kalevala kuuluu? Olemmeko muualta löytäneet tällaisia? Emmekö? Siis on Kalevalan runollisuus alkuperäistä, klassillista? Jos noihin kysymyksiin edellisen johdosta voimme myöntämällä vastata, jos päätämme seurata Kalevalan runollista katsantotapaa, samalla kuin myös kaiken puhtaan runollisuuden, jos voimme saada runoilijamme siltä tieltä, jonne Kalevala viittaa, etsimään ihanteitaan, saammepa olla vakuutetut, että kirjallisuutemme on seisova vakavalla pohjalla, että "Hellaksemme" Kalevala, on juhlallisella sinitaivaallaan meitä hurmaava, että runollisuutemme on muodostava uuden, tähän saakka tuntemattoman *suomalais-klassillisuuden*! Tarvitsemmeko tuota ollenkaan epäillä! Sanoohan aina totta puhuva Kalevalamme:

Siitäpä nyt tie menevi, ura uusi urkenevi, laajemmille laulajoille,
runsaammille runoille, nuorisossa nousevassa, kansassa kasuavassa!

Juhani Aho.

Selma Anttila. Kirjailijataipaleeltani

Pikku tyttösenä muistan lempityöni olleen hämärän tultua istua akkunassa ja tuijottaa metsänlaitaan tai pellolle. Varsinkin multapello, sen epätasainen pinta ja suuret, saviset kokkareet askartelivat mielikuvitustani. Sarka oli kuin näyttämö, jossa auran viillokset, vaot ja harjat, syvennykset ja ylennykset muodostivat kiitollisen maiseman. Siihen loi silmäni kummallisia satuolentoja. Pystyyn noussut mullan köntys kasvoi katsellessani jättiläiseksi ja kaikkialla saralla syntyi piirre piirteeltä siitä omituisia olentoja. Siinä oli leikkisä ukko, joka kääntyneenä minuun, otsattomana, pää peltoon liittyneenä, pelkät kasvot näkyvissä nauroi minulle ja viittasi suunnattoman pitkällä kädellään lukuisaa seuruetaan ympärillään. Ja kun seurasin hänen viittaustaan, näin todellakin yhä selvemmin hahmoja, ihmisen kasvot ja hevosen kaulan taikka makaavan koiran, joka harjakset pystyssä kiihkeästi yritti purra jättiläisen nenää eikä koskaan kuitenkaan ylettynyt. Se huvitti minua suuresti, ja muistan, miten toiset lapset kyselivät, mikä minua niin nauratti. Kerran säikytn kotiväen pahan päiväisesti. Istuin illan tullessa lempipaikallani ja seurasin hämärän säännöttömien varjojen häälymistä saralla. Aidan vieressä kasvava koivu tummensi varjollaan pellon laitaa ja sen lehdeettömät oksat rapsauttivat toisinaan akkunaa. Sarkasankarini sattui silmissäni nousemaan mullasta. Se kasvoi ja kohosi ja äkkiä, kuin sydämen isku, löi se minua välkkyvällä miekalla. Peljästynt, luonnoton huutoni herätti pikku veikon, ja äitini, luullen minua sairaaksi, kyseli: mikä löi, mikä se nyt löi? kun minä yhä hoin: se löi, se löi!

En olisi kuitenkaan missään nimessä tahtonut ilmaista, mikä se löi ja mitä saralla olin näkevinäni. Oli sellainen tunto, ettei pelto-olennot sitten enää olisi tahtoneet leikkiä kanssani.

Sitten tuli ensimmäinen kouluvuosi, ja metsäinen pitkä tie, jota kuljin, elävöittyi samalla tavalla kuin pellon sarka. Erään Lähdekorven mäen muistan vieläkin tarkasti. Jyrkän notkon poukamassa oli lähde, jossa kerran sattui olemaan saukko, näin sen mustan, sileän pään ja terävät silmät. Pitkä ruumis molskahti vedessä ja sitten oli kaikki hiljaa. Pitkään aikaan en uskaltanut liikahtakaan ja mielikuvitukseni teki siitä satuolennon. Enhän milloinkaan ollut kuullut todellisuudessa sellaisesta otuksesta. Aina kun sitten kuljin lähteen sivutse en uskaltanut kääntyä siihen selin, kuka tiesi, mikä sieltä saattoi hyökätä.

Todellisuus ja kuvittelu ovat aina minua vanginneet. En voi milloinkaan lakata niitä toisiinsa sekoittamasta. Ne seuraavat minua keräten tieni oheen pelottavia voimia, joille en voi selkääni kääntää. Ei auta muu kuin kääntyä päin, selvitellä ja eritellä, taruilla ja kertoa.

Julkisuuteen astuminen ei ole kuitenkaan alunpitäen lähtenyt minun puoleltani vapaaehtoisesti. En ole koskaan ajatellut tulla "kirjailijaksi".

Jouduttuani Tampereelle tulin suureen elämän myllyyn. Olin siellä yhteen aikaan viidessä yhdistyksessä joko sihteerinä, puheenjohtajana tai muuna toimijäsenenä, oikein "populaari" henkilö, kuten sanotaan. Jouduin väkisinkin paljon tekemisiin ihmisten kanssa ja tulin kurkistaneeksi yhteiskunnan soppiin ja salonkeihin, verranneeksi ja – niin, kaikki tuo vaikutti minuun kuin lapsena Lähdekorven saukko. Jouduin ensin kauhuihini enkä sitten enää voinut kääntää näkemälleni selkääni. Tutkistelut syistä, mahdollisuuksista kiertyivät eteeni, veivät rauhani päivillä, uneni öillä. Luulin olevani sairas ja hermostunut. Olin kuitenkin nuori, ja kaikenlainen sairaus oli minulle aivan tuntematonta. En siis takertunut siihen, sillä voittamaton työinto pakotti yhä uusiin ponnistuksiin selvittää elämän arvotusta. Silloin antauduin kirjoittamaan itselleni, ensin salaa illoin, sitten yhä kiihkeämmin työkseni. Sepitin kertomuksia, sillä ihmiset ja luonteet elävöittyivät mielessäni kirkkaina.

Toimittaja Viljakainen sai kerran käsiinsä sellaisen tarinan ja alkoi kysellä. Hän puhui lehdestään, ja eihän siinä sitten muu auttanut kuin julkaisu. Ja niin ne ovat sittemmin tulleet minunkin kuvitteluni ja näkemykseni maailmalle.

Syistä, miksi kirjoitan, en voi julkisuudessa loruella. Luonnollisesti on minulla, niinkuin useimmilla, omat persoonalliset vaikuttimeni, ristiriidat, jotka elämä syövyttää sielua ahdistaviksi ja tuskaa tuottaviksi voimiksi, tunne-elämä, joka toisinaan pyrkii ylivoimaiseksi ja kohtalokkaaksi. En voi kuitenkaan niihin sellaisinaan kajota. Kaikenlainen itsensä kiduttaminen ja tunnetuskiin vaipuminen taiteellisella lennolla ja persoonallisuuden sinetin suojassakin on minulle vastenmielistä. En pyri julkisuuteen itseni vuoksi, ja uskon, että ainoastaan se, mikä minussa on terveen elämän jumaloimista ja haltioittamaa, voi muidenkin mieltä kiinnittää.

Selma Anttila.

Kaarlo Atra

Ensi alkeeni kirjallisella alalla

Ryhtyessäni muistelemaan ensi alkeitani "kirjallisella alalla" muistuu mieleeni, että vuosien kuluessa useinkin olen nähnyt arvostelijain kertovan lukijoilleen, että minä muka siirryin paletin äärestä kirjoitteluun. Asian laita on kuitenkin oikeastaan päinvastoin. Ja toiseksi en vielä tänäkään päivänä ole "paletin äärestä" minnekään siirtynyt enempää kuin ennenkään, vaikka en myöhemmin olekaan julkisuudessa maalarina esiintynyt. – Mutta jo paljon aikaisemmin kuin olin edes palettia kädessäni pitänyt, olin kirjoitellut.

* * * * *

Olin siihen aikaan noin kahdentoista-vuotias. Asuimme Tampereella. Samassa talossa oli Verkatehtaan lainakirjasto ja lukusali. Kirjaston hoitajana oli silloin jo ja yhä vieläkin musikaalisista harrastuksistaan aikoinaan laajoissa piireissä tunnettu työnjohtaja Fredrik Lundelin. Hänen herttaisessa kodissaan jouduin paljon oleskelemaan siksi, että perheen pieni pojanpoika oli paras leikkiverini. Pitkät iltapuhteet leikimme kahden suuressa, kauniissa lukusalissa, rakennellen, pelaten tai lueskellen. Siellä oli kaikki suomalaiset kuvalehdet ja huomattavimmat sanomalehdet, joitten viimeksimainittujen alikerrat ja muut kaunokirjalliset pätkät piankin tulivat halutuksi lukemisekseni. Parhain aarreaitta oli kuitenkin suuri kirjasto. Joka vuosi ostettiin sinne parhain vastailmestynyt suomenkielinen kirjallisuus. Ja kaikki oli mielinmäärin käytettävänämmä. Alituisen kannoin kirjoja pihan yli edes ja takaisin, iloisena ja onnellisena siitä, ettei tarvinnut pitää mistään lainausajoista lukua, vaan alituisen sai ottaa uusia, kun entiset olivat luetut. Topelius, Päivärinta, Aho, Ivalo, Reijonen, Meriläinen, Kauppi-Heikki ja Minna Canth olivat läksyjen lomissa jokapäiväistä seuraani. Minun nuorempi leikkiverini oli samoihin aikoihin pahimmassa satukuumeessa. Hän etsi kirjaston satukirjat oikein luettelon mukaan, mutta ei sittenkään saanut kylliksensä, vaan usein kiusasi minuakin satuja kertomaan. Vaan mistäpä niitä olisin kertonut, kun hän oli melkein kaikki samat lukenut mitkä minäkin. Mutta hän ei hellittänyt. Ja niin aloin vähitellen kertoa hänelle "omiani" ja innostuin yhä enemmän, kun ne aivan odottamattomasti häntä huvittivat.

Niihin aikoihin oli eräässä lastenlehdessä kirjoituskilpailu, ja minäkin uskalsin sinne lähettää pienen kertomuksen. En hiiskunut asiasta ystävälleni, enkä edes äidilleniäkään, vaan kaikessa hiljaisuudessa odotin ratkaisua. Kun se vihdoinkin tuli, niin en tahtonut silmiäni uskoa. Olin saanut toisen palkinnon. Epäilen vieläkin olenko koskaan ollut iloisempi ja ylpeämpi kuin niinä päivinä, jolloin palkintokirjani saapui ja jolloin sain nähdä ensi kyhäykseni painettuna.

Mutta painomustekasteen saaneen esikoiseni vaiheet eivät vielä tähän loppuneet. Eräänä päivänä, hiukan myöhemmin, antoi opettaja kansakoulussa ainekirjoitustunnilla seuraavaksi kerraksi vapaaehtoisena aineen. Empimättä kirjoitin vihkooni palkitun kirjoitukseni. Kun opettaja sitten toi vihot takaisin, luki hän hyväksi esimerkiksi parin oppilaan ainekirjoituksen, lausuen niitten johdosta jotakin ystävällistä. Olin tavattoman nolo, kun hän ryhtyi jakamaan vihkoja, eikä sanonut halaistua sanaa minun kirjoituksestani, joka oli sekä palkittu että painettu... nyrpeänä odottelin vihkoani. Kun opettaja sen vihdoinkin ojensi minulle, käski hän samalla minua tunnin loputtua opettajahuoneeseen. Hänen äänessään oli uhkaava sävy, ja toverini katselivat minua sekä uteliaina että vahingoniloisina. Hiukan jännittyneenä, mutta samalla uhmamielisenä seurasin opettajaa tunnin loputtua.

– Sinun tämänviikkoisella aineellasi on vain se vika, ettei se ole sinun kirjoittamasi – alkoi opettaja hyväntahtoisen ivallisesti.

– On se... – enempää on osannut sanoa, sillä tämä syytös oli aivan odottamaton.

– Vai niin. No, katsoppas tätä! – Samalla hyväntahtoisuudella hän otti pöydältä lehden, jossa nimimerkillä varustettu kertomukseni oli painettuna.

– Älä nyt juttele enempää. – Vai kenties tämäkin kirjoitus on sinun.

– Niin onkin.

– Vai niinkö? – Mutta samassa hänen epäluulonsa nähtävästi syttyi uudestaan, sillä hän kysyi:

– Joko olet saanut palkintokirjasi?

Vastasin myöntävästi, ja hän käski tuoda sen seuraavana päivänä kouluun. Oikein näkyvän todistuskappaleen esittämällä pääsin seuraavana päivänä lopullisesti vapaaksi ensimmäisen painetun sepustukseni aiheuttamista epäluuloista. Ja kuitenkin: vielä vuosien kuluttua, nyt tätä kirjoittaessanikin, ajattelen, että paljon onnellisempaa olisi ollut silloiselle opettajalleni ja ehkä minullekin, jos hän olisi uskonut ilman todistuksia...

Kaarlo Atra.

Minä Canth

Kuinka meistä tuli kirjailijoita

Suomalainen teatteri oli syksyllä v. 1878 antanut muutamia näytäntöjä Jyväskylässä. Olimme saaneet nähdä Mariannen, Sirkkan, Oman Toivoni ja muutamia muitakin kappaleita. Mutta nämä ne vaikuttivat syvimmästi, vaikuttivat varsinkin minuun, joka tuskin milloinkaan sitä ennen olin mitään teatteria nähnyt, ellen ota lukuun muutamia seuranäytelmiä ensi nuoruuteni aikana Kuopassa ja jonkun kerran sittemmin Jyväskylän seminaarissa.

Teatteri läksi kumminkin pian pois ja jätti pienen kaupunkimme entiseen hiljaiseen lepoonsa. Mutta minun mielestäni ei vaan mennyt Marianne eikä Sirkka. Rouva Aspegren oli joku korkeampi olento ja samoin herra Wilho, – niitä kahta minä näet enin ihailin.

Ooh – joka olisi päässyt teatteriin ja saanut ruveta näyttelijäksi! Mutta minulla oli mies ja kuusi lasta – eihän semmoista voinut ajatellakaan.

Ajatella? Miksei? Ajatukset – ovathan ne tullista vapaat. Iltasella kun olin saanut joukkoni levolle, kuvittelin minä olevani teatterissa näyttelijänä, kuvittelin hurmaavani koko Suomen yleisön näyttelemiselläni. Olin milloin – Mariannena, milloin Sirkkana ja näyttelin niin liikuttavan kauniisti, että huoneen täyteinen yleisö minua hengittämättä seurasi.

Ja minä nautin voitoistani vaikkakin ne olivat pelkkiä mielikuvitteluja. Päivällä taas asetin kaikki kuusi lastani riviin istumaan, itse asetuin heidän eteensä toiselle puolen salia ja rupesin näyttelemään. Pekka poikani, joka silloin oli noin parin vuoden vanha, hymähti kerran minua katsellessaan ja sanoi harvaan ja hartaasti: "mamma on hupsu!" Josta minä tietysti hieman nolostuin.

Mutta löytyipä Jyväskylässä eräs toinenkin henkilö, joka rakasti teatteria yhtä paljon kuin minä, ja lisäksi vielä kirjallisuutta ynnä muita taiteita. Hän oli minua kokeneempi, kypsyneempi, oli oleskellut Helsingissä, nähnyt enemmän ja oppinut arvostelemaan taidetta vallan toisella tavalla kuin minä, joka siinä suhteessa olin hyvin naivisella kannalla ja tuiki kehittymätön. Se henkilö oli Robert Kiljander.

Eräänä kauniina päivänä – vai lieneekö tuo päivä ollut ruma, en sitä niin tarkoin muista – tuli Kiljander rouvineen luokseni visiitille. Minäkös tuosta sielussani ylpeilin, sillä tunnettua oli, ettei Kiljander juuri rakastanut naisseuraa, vaan että hän sitä päinvastoin vältti niin paljon kuin mahdollista.

No niin. Minä tietysti riennän etehiseen vastaan. Tervehdittiin, mentiin saliin, istuttiin. Ja heti paikalla kääntyi puhe teatteriin, joka vähää sitä ennen oli lähtenyt Jyväskylästä pois.

Minä valittamaan, että miksi syntyi suomalainen teatteri niin myöhään, miksei ennemmin, minun nuorna ollessani. Sillä nyt vasta olin oppinut ymmärtämään, että olinkin luotu näyttelijäksi enkä pedagoogin rouvaksi Jyväskylään. Ja nyt se oli liian myöhäistä.

– Kyllä se on liian myöhäistä, myhähti Kiljander. Mutta minä tiedän toisen neuvon: rupea kirjoittamaan näytelmiä!

Tosiaankin! Se ei ollut minusta hullumpi tuuma. Katselin häntä ensin vähän aikaa vakavasti. Mutta se ei ollut pilantekoa, hän näytti olevan vallan toimessaan.

– Kirjoitetaan yhdessä, minä ehdottelin.

– Kirjoitetaan vaan. Mikä otetaan aineeksi?

– Kansannäytelmä tekaistaan viidessä näytöksessä.

– Ohoh, ohoh? Eikö yksinäytöksinen riittäisi näin ensi aluksi?

– Ei, kansannäytelmä siitä pitää nila viidessä näytöksessä.

– Kirjoitetaan ennemmin komediia ja otetaan aihe keskisäädystä pikku kaupungissa.

Komediia! Sekö olisi nyt tyydyttänyt minua, jonka aivoissa pyöri niin mieltäliikuttavat näytelmät kuin Marianne ja Sirkka.

– Ei, kyllä minä tahtoisin enemmän kansannäytelmää.

Mutta Kiljander ei luopunut omasta tahdostaan hänkään. Ja kun näin kohta syntyi erimielisyyttä välillämme, päätimme kuin päätimmekin vihdoinkin kirjoittaa kumpikin erikseen. Mutta me lukisimme toisillemme kirjoituksiamme sen mukaan kuin valmista saisimme.

Minä tietysti suurella mielenkiinnolla heti työhön ja niin pantiin Murtovarkaus alulle. Olin äärettömässä jännityksessä: jokohan että minä todellakin pystyisin näytelmiä kirjoittamaan?

Se sujui. Se sujui kuin itsestään. Oli kuin minulle joku vieras voima olisi kirjoitusta sepittänyt, enkä minä itse. Ja kuinka minä olin onnellinen! Jokainen repliikki, joka tuli paperille, herätti minussa riemua. Että minä osasin, osasin todella kirjoittaa, kuka sitä olisi uskonut! Ainoa suruni oli, etten tuota ennen ollut keksinyt. Kuinka paljon olinkaan jo menettänyt aikaa hukkaan.

Muillekin täytyi minun antaa osaa ilostani. Luin kirjoitustani Elias Erkolle, joka silloin asui luonamme, oli viidentoista vanha ja viidennellä luokalla lyseossa. Hän arvosteli ja pani minut kirjoittamaan monta kohtaa uudelleen. Palvelijoilleni myöskin luin, Riikalle ja Iidalle, ja heidän mielestään se oli ihmeen hyvää. Hoppulaisen sanansutkaukset ja lauseparret heitä erittäinkin miellytti ja kilvan he koettelivat muistella ja antaa minulle yhä runsaammalta semmoisia. Ja kuinka he sitten olivat mielissään, kun niitä heidänkin varastostaan pantiin paperille. Sillä tavoin näytelmästäni tuli aivan kuin koko perheen yhteinen työ. Mieheni vain myhähteli ja sanoi: kylläpä olette lapsellisia.

Kiljanderille kävin uskollisesti lukemassa kirjoitustani sen mukaa kuin se edistyi.

– "Ja, ja – det är intit så illa det där. Fortsätt bara", hänellä oli tapana sanoa.

"Inte så illa!" Se mielestäni oli jotenkin niukasti sanottu, sillä minä puolestani olin pyhästi vakuutettu siitä, että minun näytelmäni oli parasta, mitä milloinkaan maailmassa oli kirjoitettu.

– Tuo ei kelpaa, hän taas välistä sanoi, se on kuin novellia, kirjoita se uudelleen.

Ja silloin minä sen kirjoitin uudelleen siksi, että hän sen hyväksyi.

Sillä hän se kumminkin oli minun paras auktoriteettini. —

Mutta kuinka kävi Kiljanderin oman näytelmän? Hän ei antanut minulle siitä mitään selkoa, myhähteli vaan, kun sitä utelin, ja käski odottamaan. Eihän keskinäisessä suostumuksessamme ollut mitään määräystä tehty ajasta, hän sanoi.

Ei ollutkaan, se kyllä oli totta. Mutta olisi hän jo voinut alkaa yhtäkaikki. Vai rupesiko häntä jänistämään?

Mitäs siitä, rupesi tai ei, minä vaan jatkoin näytelmääni loppumattomalla rohkeudella ja itseluottamuksella. —

Mutta samoihin aikoihin alkoi kova huoli kiduttaa mieltäni. Mieheni terveys heikkoni, hänen voimansa riutuivat päivä päivältä, en voinut sitä enää salata itseltäni. Lääkärit eivät tienneet muuta neuvoa, ehkä se vaan on yleistä heikkoutta, he sanoivat, kun päästäisiin kesään, niin koetettaisiin, mitä kylvyt vaikuttaisivat.

Odotin kesää, pelon ja toivon vaiheilla. Hän ei itse niin paljon huomannut heikontumistaan, sanoi sitä vain turhaksi luulotteluksi, melkeinpä hän tuskastui alinomaiseen vaarinottamiseeni ja hoiteluuni. Mutta minulla oli vaan liiankin selvää, kuinka huolestuttava hänen tilansa oli. En uskaltanut ajatella niitä mahdollisuuksia, jotka nyt tunkeutumalla tunkeutuivat eteeni.

Olisihan se ollut liian kamalata. Minun kuusi pientä lastani...

Kesä tuli. Terveyttä se ei tuonut eikä voimain palautumista. Päinvastoin!

Heinäkuun 13 päivänä se kamalista kamalin tapahtui. Isku oli musertava. En tiennyt näille ilmoille paljon mitään, näin vaan, ikäänkuin unessa, että lapseni olivat mustissa vaatteissa ja suruharsoissa, minä itse samoin. —

Mutta tosielämän tarpeet kiskaisivat minut jälleen järkiini. Tulihan minun päättää, miten asettaisin tulevan elämäni, miten hankkisin toimeentulon perheelleni.

– Pidät seminaarilaisia ruuassa, se kait lienee paras keino, neuvoivat muutamat ystäväistäni Jyväskylässä.

Hyvänen aika! Minä kun vain pakosta olin laittanut ruokaa tähän saakka, sekö nyt sitten elinkeinokseen? Ja kannattaisiko se? Turvaisiko se niin suuren perheen toimeentuloa kuin minulla oli?

– Ei, antaannu ennemmin tykkänään kirjallisiin töihin, sanoivat toiset. Onhan sinulla hyvä kynä.

Minä näet olin suomennellut ja kirjoitellut vähin sanomalehtiin. Mutta kokemukseni sen työn rahallisista ansioista eivät suinkaan olleet houkuttelevinta laatua? Ei niillä tuloilla leivässä pysyttäisi, siitä olin varma. Sitä paitsi olivat nyt sekä ruumiilliset että henkiset ominaisuuteni niin huonot, etten saattanut yrittääkään niin rasittavaa tointa.

Mutta mitäs sitten? Päässäni pyöri ajatus, joka aina lopullisesti pääsi muista voitolle. Isäni oli ennen ollut kauppiaina Kuopiossa, äitini vielä nytkin siellä hoiti pientä kauppaliikettä – mitä jos minäkin koettaisin sitä keinoa?

Ystäväni Jyväskylässä pitivät sitä hulluutena.

– Sinulla ei ensinkään ole kauppias-luontoa, he sanoivat. Teet ennen pitkää konkurssin ja menetät senkin omaisuuden, mikä sinulla on.

Saattoi niinkin käydä, mutta saattoi käydä toisinkin. Ei sitä tiennyt ennenkuin oli kokenut. Parempaa neuvoa en keksinyt, pidin siis kiinni tuumastani ja aloin järjestää asioitani sen mukaan.

Näissä tosielämän huolissa oli mennyt noin kolme kuukautta, jona aikana näytelmäni oli saanut levätä aivan rauhassa laatikon pohjalla, sivumennen sitä ajatukseni vaan joskus hipaisi, mutta aikaa ei ollut eikä halua sitä esille ottamaan. Nyt kun olin tullut varmaan päätökseen siitä, millä keinolla tulevaisuudessa koettaisin joukkoani eteenpäin viedä, sain valmistavien puuhieni ohella taas sen verran lomaa ja mielenvirkeyttä, että voin näytelmäni ensiksikin lopettaa, sitten parannella ja kirjoittaa uudelleen kokonaan. Marraskuun lopulla se oli sitä myöten valmiina ja lähetettiin Helsinkiin, tohtori Bergbomille.

Suurella jännityksellä sitten odotimme, varsinkin Kiljander ja minä, hänen ratkaisuaan. Ehkäpä olisin minä puolestani odottanut sitä vieläkin suuremmalla kiihkolla, ellei olisi ollut niin paljon muita murheita. Nuorimman lapseni syntymisaika läheni, ja kun elämä niin hiljan kovilla kourilla oli minua ruhjonnut tässä arimmassa tilassa ollessani, en mitenkään voinut toivoa onnellisesti pääseväni tuon kriisin läpi. Enkähän muuten niin olisi välittänyt, mutta kovin suretti minua lapsiraukat, jotka jäisivät aivan turvattomiksi maailmaan.

Helmikuun 1 päivänä oli minulla seitsemäs lapseni käsivarrella. Viikon, pari häilyi elämäni silloin kuin oljenkorrella. Mutta korsi ei katkennut, ja kuukauden kuluttua olin jo siksi reipastunut, että saatoin vähitellen ruveta muuttopuuhiiin. Pitkin aikaa olin muuttanut rahaksi tarpeettomia tavaroita, loput olivat hevoskyydillä lähetettävät Kuopioon.

Näissä hommissa ollessani tulee Olga Kiljander eräänä päivänä luokseni.

Hyvin salaperäisesti pyytää hän minua toiseen huoneeseen, että saisi puhua kahdenkesken.

Ja hän vei minut vallan toiselle puolen salia, iski silmää ja puhui kuiskaamalla, vaikka tiesimmekin vallan hyvin, ettei ketään ollut ovien takana kuuntelemassa.

– Tiedätkös mitä! Nyt on Robert kirjoittanut näytelmän.

– Elä?! Sinä narraat!

– Niin totta kuin – Saat uskoa, hän on kirjoittanut näytelmän.

– Ja ihanko se on valmis?

– Ihan valmis. Yhdessä näytöksessä.

– Katsoppas sitä! Eikä ole virkkanut minulle mitään.

– Elä herran tähden anna hänen tietää, että sinulla on vihiä asiasta. Minä olisin aivan onneton —

– Kuinka? Etteikö hän sitten minulle sitä lukisikaan? Mutta sehän olisi —

– Niin, semmoinen hän on. Siellä hän pitää sitä laatikossa lukon takana ja saat nähdä, että hän sen taas polttaa, niin hän on tehnyt ennenkin. Monta monituista näytelmää hän on jo sillä tavalla pannut menemään.

– Hyvänen aika! – Kuule meidän pitää se estää.

- Emme voi. Etkös luule, että minä olen koettanut. Mutta hän on itsepäinen kuin synti.
- Koetetaan yhdessä. Sepä kumma, ettei kaksi naista saisi yhtä miestä taipumaan.
- Ei, elä ajattelekaan —
- Olehan vaiti. Sinä tuot sen nyt ensiksikin tänne minulle luettavaksi —
- Mutta kun hän ei anna!
- Otat sen hänen laatikostaan ja tuot salaa.
- Herra Jumala, en minä uskalla, jos hän huomaa, että se on poissa.
- Minä sen luen muutamassa tunnissa. Ei hän sillä välin ehdi sitä kaivata.
- No, minä koetan. Mutta jos sinä tästä hiiskut sanaakaan yhdellekään ihmiselle, niin olet

onneton.

- Elä pelkää joutavia.

Samana iltana hän jo toi sen minulle. Tuli hengästyneenä, punakkana, hermostuneena, vihkonutun alla kätkössä. Minä etehiseen häntä vastaan.

- Joko se on mukana?
- St, st! Onko sinulla vieraita?
- Ei ole ket'ikään. Tule vaan sisään. Tuossako se nyt on?

Minulla oli – kädessäni käsikirjoitus. Luin kansilehdellä:

"Mästarens snusdosa."

- Mutta osaatko nyt olla niin varovainen, ettei sitä kukaan ihminen näe?

- Saat olla huoletta.

– Robert on poissa tänä iltana. Huomisaamuna tulen sitä hakemaan niin varhain, että ehdin saada sen paikoilleen ennenkuin hän nousee. Niin että lue se nyt heti paikalla.

- Kyllä.

Minä sisään aarteineni ja sitten lukemaan samassa tuokiossa. Loppuun pääsin tuota pikaa ja – päähäni iski rohkea tuuma.

Hain kiireesti kynän ja paperia ja aloin suomentaa. En sitä tietysti likimainkaan saisi aamuun valmiiksi, mutta minäpä en aamulla antaisikaan sitä vielä takaisin. Parissa kolmessa päivässä ehtisin sen kyllä suomentaa ja tuskinpa hän huomaisi sitä kaivata sillä aikaa.

Kiihkeästi ryhdyin työhön, sillä minun muutenkin täytyi niin pian kuin mahdollista saada se valmiiksi ennenkuin muuttopuuhat minua kovin ahtaalle panisivat. Seuraavana aamuna varhain ensimmäiset kuormat huonekaluja laitettaisiin jo menemään, ja minä olin sitä varten jo tyhjentänyt kaappia ja piironkia.

Istuin ruokasalissa, liikutin Lyylin kätkeyttä vuoroin jalallani, vuoroin vasemmalla kädelläni, oikealla näet kirjoitin. Ja sillä välin komentelin vanhempia lapsia olemaan hiljaa.

Muutamia lehtiä olin saanut suomennetuiksi, kun kuulin etehisen oven käyvän.

Taivas! Siellä varmaankin tuli vieraita. Mihinkä ehtisin saada kaikki paperit kätköön?

Ruokakaappi seiso siinä lähellä tyhjennettynä huomista matkaa varten. Sinne työnsin yläosan vasemmanpuoliseen kaappiin sekä Kiljanderin vihon että käännöspaperit ja kaikki. Ehdin parhaiksi saada kaapin kiinni ja vääntää lukkoon, kun ovea avattiin ja sieltä erään tuttavani pää pisti sisään.

- Otetaanko vastaan?

- Otetaan! Terve tultua!

Ja minä kiirehdin tulijaa kättelemään hyvin viattoman näköisenä. En antanut pienintäkään aavistusta siitä, että minulla oli jotain salattavaa, vieläpä lisäksi niin intresanttia salattavaa.

Se ilta kului tyyten ja seuraavaa päivää koko pitkältä, etten joutanut suomennostani sen enempää muistelemaan. Pienokaiseni oli jotenkin levoton, sain valvoa kaiken yötä ja aamulla tuntui pääni varsinkin niin heikolta, etten jaksanut ajatella paljon ensinkään. Siitä siihen, että pystyssä pysyin.

Hevosmiehet ajoivat pihaan, huonekalut olivat laitettavat rekeen, peitettävät, nuoritettavat. Kaikki ne saatiin tehdyksi yksissä neniin ja ennen aamiaista jo läksivät kuormat menemään Kuopioon päin.

Päivemmällä sitten virkistyi taas ja tuolla puolisten jälkeen asettui pikku tyttösenikin ja nukkui sikeään uneen.

No nyt – ajattelin – nyt pääsen lempityöhöni! Lapsenpiika tuli kätkeyn luokse, minä kaappasin ylös.

Suomennos esille! Mutta – ?

Niin, mihinkäs sen paninkaan eilen illalla? Mihin kummalle sen laskin käsistäni?

Hain, etsin kaikista mahdollisista ja mahdottomista paikoista.

Turhaan. Sitä ei löytynyt. Minulle alkoi nousta sydän kouraan.

Hukkaanko se on joutunut? Herra Jumala, mitä Kiljander sanoisi?

Mutta eihän sitä ole voinut maa niellä, *täytyyhän* sen löytyä.

Pitelin molemmin käsin päästäni kiinni ja koetin ajatella. Missä olin kirjoittanut? Ruokasalissa. Sitten tuli vieraita ja minä kiireessäni —

Herra hyvästi siunaa ja varjele! Minähän – niin, aivan varmaan, minä työnsin paperit kaikki ruokakaappiin! Ja nyt ne olivat jo matkalla Kuopioon!

Luulin pyörtyväni. Seisoin siinä hetken kuin kivettynyt. En tiennyt mitä tehdä. Uskaltaisinko sanoa totuuden Olga Kiljanderille? Hän joka niin minua oli varoittanut ja oikein omalletunnolleni pannut, että pitäisin hyvää huolta käsikirjoituksesta. Ja niin pyhästi kuin olin sen luvannut. Vielä pahempi – eihän Olga ilman minun houkutusiani olisi mennyt sitä, salaa ottamaankaan. Mitä sanoisi Kiljander, jos hän huomaisi näytelmänsä kadonneeksi?

Mutta – entä kun hän ei sitä huomaisikaan!! Kuinka olikaan? Nyt oli tiistai, huomenna keskiviikko, silloin meni posti Kuopioon. Ennen lauantakia olisivat kuormat perillä, silloin voisivat minulle lähettää paperit, ja sunnuntaina, jos kaikki hyvin kävi, ne olisivat taas käsissäni.

Saattoihan toivoa, ettei Kiljander sitä ennen niitä tulisi kaivanneeksi. Mutta entä Olga? Miksi hän ei ollut tullutkaan niitä hakemaan jo aamulla, niinkuin oli uhannut? Tunnustaisinko hänelle vai enkö tunnustaisi?

Sanotaan, että yksi synty tuo aina yhdeksän muuta syntiä mukanaan, ja niin kävi nytkin. Salaa olin hankkinut käsikirjoituksen huostaani ja luvattomasti olin ruvennut sitä suomentamaan. Sitten olin kenties hutiloanut sen hukkaan ja nyt täytyi jo turvautua valheeseen. Sillä minulla ei ollut rohkeutta tunnustaa totuutta ja suoraan kertoa, kuinka asian laita oli, kun pelkäsin, että he sitä kovasti paheksuisivat.

Vasta keskiviikko-aamuna tuli Olga käsikirjoitusta hakemaan. Robert oli muistaakseni ollut sairaana ja maannut siinä huoneessa, jossa piironki, jonka laatikossa hän näytelmänsä säilytti, oli, ja sen vuoksi hän ennemmin antoi vihkon olla minun huostassani, kun ei kumminkaan olisi saanut sitä hänen huomaamattaan paikoilleen.

Annoin hänen rauhassa kertoa tämän asian juurta jaksan, ja olin kuuntelevinani hänen puhettaan suurella tarkkaavaisuudella, vaikka toden teossa en siitä tajunnut paljon mitään. Kun hän viimein lopetti, tuli minun vuoroni puhua. Kokosin kaikki voimani, osoittaakseni tyyneyttä ja varmuutta.

– Niin – tuo se nyt tänne pikaa.

Ne olivat hänen viimeiset sanansa.

Minä nielin ja alotin. Ääneni oli niin epävarma ja painunut, että oikein pelotti.

– En minä annakaan sitä vielä takaisin.

– Et anna? Mitä?

– Niin, minä en anna, jatkoin minä ja koetin väkisinkin saada sanoihini päättäväisempää sointua. Koetin häntä myöskin katsoa rehellisesti silmiin. – Minä en anna ennenkuin olen sen suomentanut.

– Mutta, hyväinen aika, en minä uskalla jättää sitä tänne niin kauaksi. Jos Robert sattuu käymään laatikossaan ja älyää, että se on poissa?

– Siinä tapauksessa täytyisi meidän sitten tunnustaa totuus.

– Hän suuttuu. Hyvä Jumala, en minä tohdi.

– Jos suuttuu niin suuttukoon. Minä en anna näytelmää pois, ennenkuin olen sen suomentanut.

Turha pyytääkään.

Hän vaikeni hetken ja mietti.

– Milloin luulet saavasi sen valmiiksi?

– Ensi viikolla.

– Vasta ensi viikolla? Etkö jo tällä?

– En mitenkään.

– No, olkoon sitten. Mutta kyllä minua pelottaa. Pelottihan minuakin. Jospa hän olisi aavistanut, kuinka sydämeni sykki pelosta ja hätäntymisestä. Mutta minä osasin aika hyvin teeskennellä. Hän ei huomannut minussa mitään vilppiä.

Pidänhän itseäni ylipäänsä sangen rehellisenä ihmisenä, enkä tiedä monasti elämässäni valheen kengillä kulkeneeni. Mutta sillä kertaa sen tein, kun toivoin niin muodoin pelastuvani.

Kirjoitin kirjeen veljelleni Kuopioon:

"Kun tavarakuormat tulevat sinne, niin avaa ruokakaapin yläosan vasemmanpuolinen kaappi. Siellä pitäisi olla kirjoitettu vihko ja muita papereita. Ota ne kaikki visusti talteen, elä taivaan tähden niitä hukkaa, sillä ne ovat äärettömän tärkeitä. Lähetä ne sitten heti ensi postissa vakuutetussa paketissa – ei ristisiteessä – eläkä suinkaan unohda! Odotan niitä suurimmalla jännityksellä."

Kirje vietiin postiin ja nyt en voinut muuta tehdä kuin odottaa sunnuntaipäivää.

Tilani ei suinkaan ollut kadehdittava. Kauhea levottomuus minua vaivasi kaiken aikaa. Entä jos muistin väärin? Entä jos ne eivät sittenkään olleet ruokakaapissa? Taikka – jos olivat, niin oliko sanottu, että ne onnellisesti saisin takaisin? Saattoihan tapahtua, että joku vaara kohtaisi kuormia. Kyytimies polttaisi tupakkaa, kipuna lentäisi kuormaan ja se syttyisi palamaan! Suuri luoja – !

Kuinka helposti se voisi sattua! Kipuna tarttuisi vaan peitevaatteeseen taikka, ellei kipunakaan, niin voisihan mies, kun sytytti piippuaan, varomattomasti heittää tulitikun syrjään kuormalle. Hän istuisi tietysti edessäpäin, ajaisi hevostaan eikä katsoisi taakseen. Sillä välin kuorma syttyisi ilmituleen, eikä hän huomaisi mitään, erittäinkin jos sattui olemaan vastatuuli.

Seurasin kuormia ajatuksissani, laskin ja arvelin, millä kohdalla ne aina milloinkin olisivat, aprikoin olivatko vielä hyvässä säilössä vai olisiko joku onnettomuus jo kohdannut. Eiköhän tämä minun kauhea pelkoni ollut vaan joku paha aavistus, että niille hullusti kävisi?

Öisin varsinkin nämä huolet minua vaivasivat. En saanut unta, levottomuus kasvoi kasvamistaan, muuttui polttavaksi tuskaksi, joka pakotti sydäntä ja päätä. Voi, jos Kiljander tietäisi, ajattelin, kuinka paljon tästä kärsin, kyllä hän varmaankin antaisi anteeksi.

Koetin muistella olinko milloinkaan kuullut, että rahtikuormat olivat palaneet. Mutta enpä tiennyt, että semmoista olisi kerrottu. Miksi se sitten tapahtuisi juuri nyt?

Näin koetin rauhoittaa itseäni, mutta turhaan taisteli järkeni kiihtyneitä mielenliikkeitä vastaan. Ne olivat kerran saaneet semmoisen vallan, ettei niitä mikään voinut asettaa.

Perjantai-iltana arvelin, että kuormat olivat joutuneet perille. Nyt en enää pelännyt niiden palamista, oli aivan kuin olisin nähnyt niiden onnellisesti ajaneen ahtaasta porttikäytävästä sinne entiseen kotipihaan. Ei ne olleet palanneet, en sitä enää pelännytkään. Mutta siihen sijaan tuli uusia suruja.

Entä kun veljeni ei sattuisikaan olemaan kotosalla? Jos hän olisi lähtenyt maalle tuttaviansa luona käymään, niinkuin hänellä usein oli tapana. Äitini ottaisi vastaan kuormat, antaisi asettaa huonekalut paikoilleen, pyyhkisi ja siivoisi ne matkan pölystä. Hän luulisi nuo paperit joutaviksi ja viskaisi ne siistiessään pois. Sillä luonnollisesti hän ei avaisi veljeni kirjettä eikä tietäisi sen sisällyksestä mitään.

Oli tosiaankin hyvin mahdollista, että niin kävisi. Miksi en ollutkaan varovaisempi, miksi en lähettänyt kirjettä äidilleni ennemmin? Mikä kova onni, etten sitä tullut ajatelleeksi!

Toinenkin pelko minua vielä vaivasi siinä suhteessa.

Veljeni ehkä kyllä oli kotona, hän ehkä otti paperit esille, luki, naurahteli, sanoi ehkä näin: näytelmiäkö se siellä vielä hommailee? No, kaikkiakin! Jättäköön ne nyt vaan sikseen.

Ja hän ehkä viskaisi vihon käsistään jonnekin ja jättäisi kuljeksimaan. Ei katsoisi maksavan vaivaa lähettää takaisin.

Niin, siihenkään ei ollut takeita ollenkaan. Se saattoi häneltä syntyä.

Lauvantai-iltana kello kuusi tiesin postin lähtevän Kuopiosta. Olikohan tuo käsikirjoitus nyt hänen laukussaan, vai eikö? Jospa se kuitenkin oli! Jospa sitä nyt kuitenkin hyvää vauhtia tuotiin takaisin Jyväskylään! Huomenna näillä ajoin se ehkä jo oli käsissäni? Uskaltaisinko toivoa?

Ellei se vaan postissa häviäisi? Oli kait veljeni lähettänyt sen vakuutettuna, niinkuin olin pyytänyt, mutta antoiko sekään täyttä varmuutta? Useinhan hävisi postista vakuutettujakin paketteja.

Taikka jos posti ryövättäisiin, niinkuin joku aika sitten oli tapahtunut Jämsässä?

No niin – eipä ollut enää täyttä vuorokautta siihen, kun saisin sen tietää. Tuntui niin eriskummalliselta ajatella, että tuo katala viikko nyt kuitenkin oli päähän päästy.

Mutta kuta likemmäksi postin tuloaika läheni, sitä pitemmiksi kävivät tunnit ja minuutit. Se viipyikin huonon kelin takia sinä päivänä jonkun verran yli aikansa. Minä kävelin tulliportille, seisoskelin, katselin maantietä, kuuntelin eikö porokellon ääni sieltä jo kajahtelisi. Käännyin verkalleen takaisin, katselin vähän väliä taakseni, pysähdyin, kuuntelin. Niin astuskelin sitä kaupungin pääkatua edes takaisin tuntimäärät postia odotellen. Ja vihdoinkin viimein se saapui! Hevonen tuli juosten, porokello soi heleämmin kuin koskaan ennen. Sivuitseni se ajoi ja minä näin kiiltonappisen postiljoonin selkä kenossa reen perässä rehottavan, näin suuret laukut nuoritettuna reen taakse. Nyt ei tarvinnut odottaa enää kuin tunnin verran.

Ja sen kuluttua oli kuin olikin paketti kädessäni.

Repäsin pois käärepaperin. Kiljanderin vihko tuli esille. Ehjä se oli ja kokonainen, samassa kunnossa kuin olin sen kaappiin pannut. Ja suomennoksetkin olivat mukana.

Ah, mikä helpoitus! Mikä suloinen rauhan ja onnen tunne nyt täytti poveni! Sinä iltana olin niin iloinen ja niin kiitollinen, en tiennyt mistään murheesta enkä mistään huolesta, kaikki ne olivat haihtuneet, kaikki oli valoisata, kaikki oli lohdutusta ja rauhaa. Säälin itseäni, kun turhan takia olin niin suurta tuskaa nähnyt. Mutta olihan se nyt ohitse, olihan vihko taas onnellisesti huostassani. Ei mitään hätää enää. Tuntui niin hyvälle sekä sielussa että ruumiissa. Mieleni oli kepeä ja vapaa, ja läpi väsyneenä pitkällisestä jännityksestä nukuin kaiken yötä niin erinomaisen makeaa unta, että siitä oikein nauttimalla nautin. Seuraavaa aamuna oli vihkon jälleensaaminen ensimmäisenä ajatuksissani ja tunsin taaskin sanomatonta rauhaa ja mielihyvää.

Nyt sitä säilytin kuin silmäterääni. Päätin suomentaa sen tuota pikaa. Mutta sepä ei ollut niinkään helposti tehty, sillä muutamien päivien perästä oli minun jo joukkoineni lähteminen matkalle, ja paljon oli vielä toimittamista sitä ennen. Sitä paitsi oli huonekalutkin niin tarkkaan lähetetty menemään, ettei ollut kuin yksi ainoa pöytä jälellä koko talossa, ja sitä toki tarvittiin niin paljon muihin tarkoituksiin, ettei siitä useasti tyhjää kulmaa minulle riittänyt.

Olga kyseli vähän väliä, eikö suomennos jo alkaisi valmistua, mutta minä aina syytin kiireitä töitäni, jotka estivät, ja hän uskoi minua täydellisesti. Robert itse ei vielä ollut mitään huomannut, enkä minä puolestani suuresti enää välittänyt siitä, jos hän huomaisikin. Tämä kuitenkin mielestäni oli niin vähäpätöinen kepponen verraten siihen toiseen, etten pitänyt siitä mitään lukua. Olinhan sitä paitse kärsinyt niin suurta tuskaa tuon näytelmän takia, että minulla nyt oli siihen jonkunmoinen oikeus, vaikkakaan he eivät siitä tuskasta tienneet kumpainenkaan, Jumalan kiitos. Eivätkä he saisikaan sitä tietää, en milloinkaan maailmassa tuota tapausta kenellekään kertoisi, niin päätin pyhästi mielessäni. Olin vaan tyytyväinen, että se oli käynyt näin hyvin ja että olin onnistunut pitämään sen salassa.

Mutta kuinkas kävikään! Valheella on lyhyet jäljet, sen sallimus pani minut pian huomaamaan.

Pari päivää ennen lähtöämme tuli veljeni Jyväskylään meitä noutamaan, sillä minä en uskaltanut lähteä yksin pitkälle matkalle seitsemän pienen lapseni kanssa.

Meidät oli kutsuttu heti samana iltana Kiljanderiin.

Puheltiin siinä kaikenmoista, muun muassa "Murtovarkaudesta", josta tohtori Bergbom oli nyt lähettänyt jotenkin kehoittavan arvostelun, ja luvannut samassa kirjeessään ottaa sen näyteltäväksi, kun vaan ensin tekisin siinä muutamia vähäisiä muutoksia, yhdistäisin kaksi viimeistä näytöstä ja kirjoittaisin yhden näytöksen välille lisää. Tätä kaikkea katsoimme suureksi menestykseksi ja olimme siitä hyvin mielissämme.

– Mutta, sanoo sitten veljeni ja kääntyy minuun, en ole muistanut sinulta kysyäkään, mikä näytelmä se oli, joka sinne Kuopioon tuli. Veret sävähtelivät suonissani:

– Ei – eihän se ollut mitään, kiiruhdin sanomaan.

Myöhäistä! Kiljander ei antanut tuon uutisen mennä sivu korviensa.

– Mi – mitä? Onko hän lähettänyt jonkun näytelmän Kuopioon?

– Ei, se tuli sinne erehdyksestä ruokakaapin sisässä.

– Näytelmä? Oliko se näytelmä?

– Eikä ollut, koetin minä sopertaa.

Istuin siinä kuin tulisilla hiilillä enkä tiennyt, miten saisin veljeni suun tukitukseksi.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.